

1.2.4.2.3 ต้องพยายามใช้งบประมาณในลักษณะคุ้มกันให้น้อยลง และเพิ่ม การชำระหนี้ให้มากขึ้น

1.2.4.2.4 ต้องไม่เปลี่ยนแปลงอัตราภาษีอากรบ่อยครั้งจนเกินไป และใน การจัดหาภาษีมาเป็นรายรับงบประมาณของรัฐบาลต้องมีขนาดใหญ่ขึ้นไปตามตัวด้วย

1.2.5 ขนาดและคุณภาพงบประมาณ

1.2.5.1 ขนาดงบประมาณ

ขนาดของงบประมาณแผ่นดินจะเป็นจำนวนเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

(1) บทบาทของงบประมาณที่รัฐบาลประสงค์จะใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการ ดำเนินการต่าง ๆ ถ้ารัฐบาลต้องการให้งบประมาณมีบทบาทมากในการดำเนินการ หมายถึงการที่ รัฐบาลต้องการเข้าไปมีบทบาทในการแทรกแซงกิจการต่าง ๆ ในประเทศมากขึ้น รัฐบาลก็จำเป็นต้อง ใช้จำนวนหรือขนาดงบประมาณมากขึ้น เพื่อให้กำลังหรือศักยภาพของรัฐบาลเพียงพอในการดำเนินการ นั้น ๆ

(2) รายได้ประชาชาติ (G.N.P.) ของประเทศค่อยพัฒนาทั้งหลาย รัฐบาล ก็ไม่สามารถจะจัดเก็บงบประมาณได้สูงตามความต้องการของรัฐบาล

(3) ภาวะเศรษฐกิจหรือความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่ว่าจะประเทศ พัฒนาหรือด้อยพัฒนา ถ้าขณะนั้นเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในภาวะรุ่งเรือง รัฐบาลก็สามารถจัดเก็บ รายรับมาใช้เป็นงบประมาณได้มากขึ้น แต่ถ้าภาวะเศรษฐกิจกำลังตกต่ำ รัฐบาลก็ไม่สามารถจัดเก็บ รายรับมาใช้เป็นงบประมาณได้มากขึ้นตามต้องการได้

1.2.5.2 คุณภาพงบประมาณ

โดยปกติแล้วการจัดหาและการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐบาลนั้น รัฐบาลสามารถ ดำเนินการได้ในลักษณะที่แตกต่างกันได้ 3 ลักษณะดังนี้คือ

(1) การจัดการรายรับเข้ามาเท่ากับการใช้จ่ายออกไปหรือที่เรียกว่า

"งบประมาณสมดุล"

(2) การจัดการรายรับเข้ามามากกว่ารายจ่ายที่จ่ายออกไป หรือที่เรียกว่า

"งบประมาณเกินดุล"

(3) การจัดการรายรับเข้ามาน้อยกว่าการใช้จ่ายเงินออกไป หรือที่เรียกว่า

"งบประมาณขาดดุล"

คุณภาพของงบประมาณนั้นถือเป็นเรื่องสำคัญ รัฐบาลหรือผู้บริหารประเทศจะต้องรู้จักใช้คุณภาพของงบประมาณให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนให้มากที่สุด รัฐบาลควรต้องรู้ว่าเมื่อใดควรจะใช้งบประมาณแบบสมดุล เกินดุลหรือขาดดุล หากรัฐบาลไม่รู้จักใช้คุณภาพงบประมาณมาเป็นนโยบายในการบริหารแล้ว ประเทศชาติจะประสบปัญหาในการดำเนินการอย่างรุนแรง

การใช้คุณภาพงบประมาณเพื่อเป็นนโยบายในการบริหารประเทศนั้น มีรายละเอียดอย่างกว้าง ๆ ดังนี้

1.2.5.2.1 งบประมาณสมดุล (Balanced Budget) หมายถึงการที่รัฐบาลจัดทำงบประมาณรายรับเข้ามามีจำนวนเท่ากับงบประมาณรายจ่ายที่รัฐบาลใช้จ่ายไป การใช้งบประมาณในลักษณะสมดุลนี้ ควรใช้ในปีที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศกำลังมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาภาวะเศรษฐกิจเงินเฟ้อหรือเงินฝืดอยู่ในประเทศในขณะนั้นอุปสงค์หรือความต้องการสินค้าและบริการมีความสมดุลกับอุปทานหรือการเสนอขายตลอดทั้งปริมาณเงินหรือธนบัตรมีจำนวนได้สัดส่วนกับจำนวนสินค้าที่ซื้อขายกันอยู่ในขณะนั้น

1.2.5.2.2 งบประมาณเกินดุล (Surplus Budget) หมายถึงการจัดทำงบประมาณรายรับที่รัฐบาลหามาได้ มีจำนวนมากกว่างบประมาณรายจ่ายที่รัฐบาลต้องจ่ายออกไปในแต่ละปีงบประมาณแบบเกินดุลนี้จะมีผลทำให้จำนวนเงินที่หามาและใช้ไปมีเหลืออยู่

การใช้งบประมาณแบบเกินดุลนี้ รัฐบาลควรใช้ในปีที่เศรษฐกิจมีภาวะเงินเฟ้ออยู่อย่างมาก ปริมาณเงินในท้องตลาดหรือประเทศมีมากกว่าปริมาณสินค้าและบริการที่ผลิตออกมาขายอยู่มาก

1.2.5.2.3 งบประมาณขาดดุล (Deficit Budget) หมายถึงการจัดทำงบประมาณรายรับเข้ามามีจำนวนน้อยกว่าการใช้จ่ายงบประมาณออกไป (รายจ่ายสูงกว่ารายได้) งบประมาณขาดดุลนี้รัฐบาลควรนำมาใช้ในขณะที่ภาวะเศรษฐกิจกำลังตกต่ำ ภาวะการเงินกำลังฝืดเคืองอยู่ หรือภาวะที่รัฐบาลจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รัฐจึงจำเป็นต้องยอมใช้จ่ายเงินมากกว่าจำนวนภาษีอากรที่เก็บได้ ส่วนเงินที่ขาดอยู่รัฐบาลอาจใช้วิธีกู้ยืมจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศหรือในประเทศได้

1.2.6 ประเภทและการจำแนกประเภทงบประมาณ (Types and Classification of Budget)

1.2.6.1 ประเภทของงบประมาณ (Types of Budget)

ในการจัดทำงบประมาณของประเทศนั้น รัฐบาลจะต้องคำนึงถึงประเภทของงบประมาณด้วย ทั้งนี้เพราะงบประมาณแต่ละประเภทจะมีลักษณะการใช้และการดำเนินการที่ต่างหากออกไป และมีข้อดีข้อเสียที่ต่างหากด้วย งบประมาณแต่ละประเภทจะเหมาะสมกับประเทศใดประเทศหนึ่งนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านด้วยกัน ดังนั้นแต่ละประเทศจึงใช้งบประมาณในลักษณะแบบรูปที่ไม่เหมือนกัน งบประมาณที่นิยมใช้นั้นในที่จะนำมากล่าวถึง 6 แบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังนี้

1.2.6.1.1 งบประมาณแบบแสดงรายการ (Line Item Budget)

เป็นระบบงบประมาณที่เก่าแก่ที่สุด และใช้กันอย่างแพร่หลาย ระบบงบประมาณแบบนี้เน้นสิ่งที่จะใช้จ่ายมากกว่าเน้นงานที่ประสงค์จะทำ กล่าวคือ แสดงหมวดค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินงานของส่วนราชการต่าง ๆ เช่น หมวดเงินเดือน หมวดค่าจ้างประจำ หมวดค่าตอบแทน หมวดค่าวัสดุและหมวดค่าครุภัณฑ์ เป็นต้น ในการจัดทำงบประมาณประจำปี ก็ยึดจำนวนและรายละเอียดของงบประมาณปีที่ผ่านมาเป็นพื้นฐานในการประมาณค่าใช้จ่ายสำหรับปีต่อไป ส่วนใหญ่ผู้จัดทำงบประมาณต่างก็มุ่งหวังที่จะได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นทุกปี จึงพยายามประมาณการค่าใช้จ่ายให้สูงขึ้นกว่าปีก่อนเสมอ ทำให้ยอดงบประมาณในแต่ละปีขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นการจัดทำงบประมาณตามระบบนี้จะไม่สามารถทราบได้ว่าในรายจ่ายต่าง ๆ นั้นจะอำนวยความสะดวกอะไรและเพียงใดบ้าง จึงทำให้รัฐบาลไม่สามารถทราบได้ว่าในรายจ่ายต่าง ๆ นั้นจะอำนวยความสะดวกอะไรและเพียงใดบ้าง จึงทำให้รัฐบาลไม่สามารถใช้งบประมาณเป็นเครื่องมือควบคุมการปฏิบัติงานตามแผนงานที่กำหนดไว้ได้

1.2.6.1.2 งบประมาณแบบแสดงผลงาน (Performance Budgeting System)

เป็นระบบที่นำมาใช้เพื่อที่จะแก้ไขจุดอ่อนของระบบงบประมาณแบบแสดงรายการ คือเป็นการจัดเตรียมงบประมาณแบบปฏิบัติการที่มุ่งแสดงผลได้ของการดำเนิน โปรแกรมด้านต่าง ๆ แทนที่จะแสดงรายการใช้จ่ายเป็นหมวดต่าง ๆ ตามแบบแสดงรายการเพียงอย่างเดียว งบประมาณตามระบบนี้มีข้อดีอยู่ที่สามารถเชื่อมโยงจุดหมายปลายทางกับวิธีทางให้เห็นอย่างกว้าง ๆ โดยเน้นการกำหนดนโยบายประกอบในการจัดทำงบประมาณประจำปี และในการพิจารณางบประมาณโดยส่วนรวม โครงการต่าง ๆ ต้องมีการแข่งขันซึ่งกันและกัน การวิเคราะห์ต้องนำนโยบายและโครงการต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกัน

ทั้งหมด ส่วนข้อเสียก็คือ ภาระในการคำนวณงบประมาณมีมากขึ้น การตกลงยินยอมซึ่งกันและกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ทำได้ยาก หลักเกณฑ์ที่จะประกอบการตัดสินใจว่าจะจัดสรรงบประมาณอย่างไรจึงจะเหมาะสมยังไม่มี รวมทั้งเนื่องจากขาดระบบบัญชีที่ดีจึงไม่สามารถประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานที่แน่นอนได้

1.2.6.1.3 งบประมาณแบบแสดงแผนงาน (Planning Budget) เป็นระบบงบประมาณที่นำมาใช้ เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของระบบงบประมาณแบบแสดงรายการและแบบแสดงผลงาน กล่าวคือ พยายามที่จะเชื่อมโยงงบประมาณประจำปีเข้ากับวัตถุประสงค์ของรัฐบาลตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนระยะยาวของประเทศ งบประมาณระบบนี้สามารถนำมาใช้ได้อย่างดีในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย เพราะตามปกติแล้วแผนพัฒนามักจะมีระยะเวลา 5 ปี หากงบประมาณประจำปีมิได้ถูกนำมาใช้ในลักษณะที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวแล้ว การวางแผนก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ลักษณะสำคัญของงบประมาณแบบแสดงแผนงานพอสรุปได้ดังนี้

- (1) เลิกควบคุมรายละเอียดของงบประมาณทั้งหมด
- (2) ให้กระทรวง ทบวง กรม กำหนดแผนงาน
- (3) สำนักงานงบประมาณจะอนุมัติงบประมาณรายจ่ายให้แก่แต่ละแผนงาน โดยอิสระ
- (4) สำนักงานงบประมาณจะควบคุม โดยการตรวจสอบและประเมินผลของงาน

แต่ละแผนงานว่า ได้บรรลุเป้าหมายตามแผนงานเพียงใด

งบประมาณแบบแสดงแผนงานในประเทศไทยกำลังใช้อยู่ โดยเริ่มใช้ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2525 เป็นต้นมา การที่นำเอางบประมาณแบบนี้มาใช้ก็เพื่อที่จะให้มีการใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณที่มีอยู่จำกัดให้มีประสิทธิภาพและประหยัด เพราะมีการกำหนดและเลือกแผนงานโครงการที่เหมาะสมที่สุดมาดำเนินการก่อน มีการกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ ไว้ด้วยว่าจะไปแก้ปัญหาด้านไหนอย่างไร สามารถวิเคราะห์แผนงานหรือโครงการได้สะดวก ทำให้ง่ายต่อการตรวจสอบว่าแผนงานหรือโครงการใดที่ดำเนินการอยู่ไม่มีความเหมาะสมที่จะดำเนินการต่อไป ควรยุบหรือเลิกโครงการ นอกจากนี้ยังทำให้สามารถมองการใช้จ่ายงบประมาณว่าได้ดำเนินการหนักทางด้านใด อย่างไร ควรโยกย้ายหรือสับเปลี่ยนอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจ สถานการณ์และนโยบายของรัฐบาลได้รวดเร็วขึ้น ทำให้ส่วนราชการต่าง ๆ นำเงินงบประมาณไปใช้จ่ายได้คล่องตัวขึ้น เพราะสำนักงานงบประมาณจะพิจารณาในลักษณะผลงานมากกว่าเรื่องการจัดซื้อ จัดหา เป็นต้น

1.2.6.1.4 งบประมาณแบบแสดงการวางแผนการกำหนดโครงการและระบบงบประมาณ (Planning, Programming and Budgeting System) หรือที่เรียกว่างบประมาณระบบ PPBS งบประมาณระบบนี้เป็นการแสดงตัวเลขค่าใช้จ่ายระยะยาวของโครงการที่ได้มีการวางแผนไว้เรียบร้อยแล้ว มีข้อมูลถูกต้องในการสนับสนุนโครงการนั้น งบประมาณระบบ PPBS นี้เป็นการรวมเอาแนวความคิดของระบบงบประมาณแบบแสดงแผนงาน (Planning Budget) แนวความคิดในการวิเคราะห์ค่าหน่วยสุดท้ายทางเศรษฐศาสตร์ (Marginal Analysis) และการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับผลอันพึงจะได้รับค่าใช้จ่ายในการนั้น ๆ (Cost-Benefit Analysis) หรือ (Cost-Effectiveness Analysis) นำมารวมกันเข้ากับการวิเคราะห์อย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงเวลาหลายปีข้างหน้า

ลักษณะอันเป็นสาระสำคัญของงบประมาณระบบ PPBS นี้ ฅรงค์ สัจพันธุ์โรจน์ (ฅรงค์ สัจพันธุ์โรจน์ อ้างถึงแล้ว : 26) ได้กล่าวสรุปไว้ดังนี้

(1) มุ่งความสนใจในเรื่องกำหนดโครงการ (Program) ตามวัตถุประสงค์อันเป็นพื้นฐานของรัฐบาล โครงการอาจจะได้จากการดำเนินงานของส่วนราชการต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละส่วนราชการ

(2) พิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในอนาคต

(3) พิจารณาถึงค่าใช้จ่ายทุกชนิด ทั้งค่าใช้จ่ายโดยตรง ค่าใช้จ่ายประเภททุน และที่ไม่ใช่ประเภททุน รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย

(4) การวิเคราะห์อย่างมีระบบ เพื่อจะหาทางเลือกที่จะดำเนินงาน ลักษณะอันเป็นสาระสำคัญของระบบ PPBS ซึ่งเกี่ยวกับเรื่อง

- การแสดงวัตถุประสงค์หรือเจตจำนงค์ของรัฐบาล

- การแสดงทางเลือกดำเนินการต่าง ๆ ที่จะให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนและอย่างเป็นธรรม

- ประมาณค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกี่ยวข้องของทางเลือกดำเนินการแต่ละอัน

- ประมาณผลอันพึงจะได้รับจากทางเลือกดำเนินการนั้น ๆ

- การเสนอค่าใช้จ่ายและผลอันพึงจะได้รับ เพื่อเปรียบเทียบระหว่างทางเลือกดำเนินการนั้น ๆ พร้อมด้วยสมมุติฐาน

สาระสำคัญของงบประมาณระบบ PPBS ได้แก่การวิเคราะห์อย่างมีระเบียบ ซึ่งจะใช้ประโยชน์ในการเสนองบประมาณของส่วนราชการอย่างเหมาะสม ส่วนประกอบของการวิเคราะห์ได้แก่เรื่องใหญ่ 5 เรื่อง คือ

- (1) วัตถุประสงค์ (Objectives)
- (2) ทางเลือกดำเนินงาน (Alternatives)
- (3) ค่าใช้จ่าย (Costs)
- (4) แบบอย่างหรือวิธีการ (Model และ Methods)
- (5) เกณฑ์ประกอบการพิจารณา (Criteria)

1.2.6.1.5 งบประมาณแบบฐานศูนย์ (Zero Base) งบประมาณแบบฐานศูนย์นี้เป็นระบบงบประมาณที่จะพิจารณางบประมาณทุกอย่างละเอียดทุกรายการ โดยไม่คำนึงถึงว่ารายการหรือแผนงานนั้นจะเป็นรายการหรือแผนงานเดิมหรือไม่ ถึงแม้รายการหรือแผนงานเดิมที่เคยถูกพิจารณาและได้รับงบประมาณในงบประมาณปีที่แล้วก็จะถูกพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง และอาจเป็นไปได้ว่าในปีนี้อาจจะถูกตัดงบประมาณลงก็ได้ เช่น แผนงานแผนหนึ่งปีที่แล้วได้รับงบประมาณ 2,000 ล้านบาท เพราะถูกจัดไว้ว่ามีความจำเป็นและสำคัญเป็นอันดับที่ 1 แต่พอมาปีงบประมาณใหม่อาจจะได้รับงบประมาณ 1,200 ล้านบาทไม่ถึง 2,000 ล้านบาทเช่นเดิมก็ได้ ทั้งนี้เพราะเป็นแผนงานที่จำเป็นและสำคัญสำหรับปีที่แล้ว แต่พอมาปีนี้แผนงานนั้น ๆ อาจจะไม่จำเป็นหรือสำคัญเป็นอันดับที่ 1 ต่อไปได้ จึงไม่จำเป็นต้องได้รับงบประมาณเท่าเดิม และในทางตรงกันข้ามแผนงานอีกแผนหนึ่งเมื่อปีที่แล้วถูกจัดอันดับความสำคัญไว้เป็นลำดับที่ 2 หรือ 3 แต่พอมาปีนี้อาจจะจัดอันดับความสำคัญเป็นที่ 1 และได้รับงบประมาณมากกว่าปีที่แล้วก็ได้

การจัดทำงบประมาณฐานศูนย์นี้จะใช้ฐานที่ "0" เป็นหลักในการกำหนดค่าใช้จ่ายโดยการกำหนดให้หน่วยงานกำหนด "ชุดงานเพื่อการตัดสินใจ" (Decision Package) และชุดงานเหล่านี้จะถูกจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของโครงการต่าง ๆ ของแต่ละโปรแกรม ตั้งแต่สำคัญน้อยที่สุด สำคัญปานกลาง และสำคัญมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์อย่างมีระบบ

งบประมาณฐานศูนย์สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- (1) การจัดทำงบประมาณแบบนี้เป็นการแบ่งเบาภาระการพิจารณา

งบประมาณจากฝ่ายบริหารระดับสูงลงไป โดยให้หัวหน้างานแต่ละระดับเป็นผู้พิจารณากลับกรองและวิเคราะห์ทั้งงบประมาณที่เสนอขอตั้งอย่างมีระบบเสียก่อน (เป็นการเสนอจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน)

(2) กิจกรรมต่าง ๆ ตามหน้าทำงาน จะถูกแสดงในรูปของชุดงานเพื่อการพิจารณาตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นงานประจำของเดิมหรือโครงการใหม่

(3) ชุดงานเพื่อการตัดสินใจต่าง ๆ จะถูกประเมินและวิเคราะห์อย่างมีระบบ แล้วนำมาจัดอันดับความสำคัญก่อนหลัง (Ranking)

1.2.6.1.6 งบประมาณแบบสะสม (Incremental Budget) เนื่องจากการจัดทำงบประมาณในแต่ละปีนั้น เป็นภาระหนักต่อผู้รับผิดชอบอย่างมาก เพราะต้องใช้ข้อมูลจำนวนมากมาประกอบการพิจารณา และต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วยงาน ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องใช้เวลามากในการจัดทำงบประมาณ หากจะต้องจัดทำงบประมาณใหม่ทั้งหมดทุกปีคงทำได้ยาก และคงมีข้อบกพร่องมาก ดังนั้น เพื่อให้ทันกับเวลาที่มีอยู่และเพื่อให้งบประมาณได้พิจารณาให้เสร็จทันและสามารถนำงบประมาณมาใช้จ่ายได้ จึงได้มีการพิจารณางบประมาณเฉพาะส่วนเงินงบประมาณที่เพิ่มใหม่ที่ยังไม่ได้รับการพิจารณาจากปีที่แล้ว แต่เงินงบประมาณในปีที่แล้วที่ได้เคยพิจารณาไปครั้งหนึ่งแล้ว จะไม่มีการพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง เพียงแต่ยกยอดเงินมาตั้งเป็นงบประมาณใหม่ได้เลย เพราะถือว่าได้มีการพิจารณาไปแล้วครั้งหนึ่ง คงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาใหม่อีกครั้ง (ณรงค์ สัจพันธุ์โรจน์ อ้างถึงแล้ว : 33)

อย่างไรก็ตาม งบประมาณแต่ละรูปแบบนั้นจะเน้นวัตถุประสงค์ของการใช้ไม่เหมือนกัน มีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันออกไป ดังนั้น ประเทศใดจะใช้งบประมาณในรูปแบบใดก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และปัจจัยอื่น ๆ ประกอบ เช่น ปัจจัยทางกฎหมาย สังคม และเศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นต้น สำหรับประเทศไทยนั้นปัจจุบันใช้งบประมาณแบบแสดงแผนงาน (Programming Budget) ในการจัดทำงบประมาณแผ่นดิน

1.2.6.2 การจำแนกประเภทงบประมาณ (Classification of Budget)

1.2.6.2.1 การจำแนกประเภทงบประมาณรายจ่าย

ในการจัดทำงบประมาณแผ่นดินของแต่ละประเทศนั้น จะมีการจำแนกงบประมาณรายจ่ายออกเป็นประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสะดวกในการพิจารณางบประมาณในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป เช่น ถ้าต้องการที่จะดูการใช้งบประมาณว่า ใช้จ่ายในแต่ละหน่วยงาน (กระทรวง ทบวง กรม) ใด จำนวนเท่าใด เอกสารสรุปรายจ่ายงบประมาณประจำปี จะแสดงตัวเลขงบประมาณแต่ละหน่วยงานให้เห็นว่าหน่วยงานนั้น ๆ ได้รับงบประมาณเท่าใด แต่ถ้าหากจะดูว่าการใช้งบประมาณรายจ่ายเพื่อการเศรษฐกิจอย่างไร ในเอกสารสรุปงบประมาณประจำปีก็จะจำแนกงบประมาณ

รายจ่ายออกตามลักษณะเศรษฐกิจนั้น ๆ เป็นต้น ดังนั้นการจำแนกรายจ่ายเป็นประเภทอะไร จึงขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้ใช้งบประมาณในแต่ละประเทศจะกำหนด

สำหรับประเทศไทยนั้นปัจจุบันได้จำแนกประเภทงบประมาณรายจ่ายไว้ต่าง ๆ กันใน 5 รูปแบบ ดังนี้ (ณรงค์ สัจพันธุ์โรจน์ อ้างถึงแล้ว : 36)

- (1) การจำแนกรายการงบประมาณตามหน่วยงาน (Agency or Organization Classification)
 - (2) การจำแนกรายการงบประมาณตามลักษณะการใช้งบประมาณ (Objects of Expenditure Classification)
 - (3) การจำแนกรายการงบประมาณตามลักษณะงาน (Functional Classification)
 - (4) การจำแนกรายการงบประมาณตามลักษณะเศรษฐกิจ (Economic Classification)
 - (5) การจำแนกรายการงบประมาณตามแผนงาน (Program Classification)
- งบประมาณรายจ่ายแต่ละรูปแบบดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

(1) การจำแนกรายการงบประมาณตามหน่วยงาน (Agency or Organization Classification) เป็นการแสดงงบประมาณรายจ่ายออกมาในรูปหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหมดที่ใช้งบประมาณรายจ่ายประจำปีว่ามีหน่วยงานอะไรบ้าง แยกเป็นกระทรวง ทบวง กรม โดยแสดงให้เห็นว่าแต่ละหน่วยงานได้รับงบประมาณเพื่อนำไปใช้จ่ายเป็นจำนวนเท่าใด

การจำแนกรายการงบประมาณรายจ่ายในลักษณะนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาอย่างละเอียดว่า หน่วยงานใดบ้างได้รับงบประมาณเป็นจำนวนเท่าใด และเคยได้รับงบประมาณมาแล้วอย่างไรบ้าง เพิ่มหรือลดอย่างไร ดังตัวอย่างตามตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1-2
เปรียบเทียบงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2537 - 2538
จำแนกตามกระทรวง (หน่วยงาน)

ล้านบาท

กระทรวง	ปีงบประมาณ		+ เพิ่ม - ลด	
	2537	2538	จำนวน	ร้อยละ
1. งบกลาง	61,180.9	93,219.8	32,038.9	52.4
2. สำนักนายกรัฐมนตรี	5,808.3	6,989.8	1,181.5	20.3
3. กระทรวงกลาโหม	85,423.9	91,904.1	6,480.2	7.6
4. กระทรวงการคลัง	62,561.6	49,259.7	-13,301.9	-21.3
5. กระทรวงการต่างประเทศ	3,345.6	3,905.1	559.5	16.7
6. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	54,694.1	65,145.2	10,451.1	19.1
7. กระทรวงคมนาคม	43,327.8	55,263.4	11,935.6	27.5
8. กระทรวงพาณิชย์	2,348.8	2,956.4	604.6	25.9
9. กระทรวงมหาดไทย	93,687.4	107,462.7	14,175.3	15.2
10. กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	6,673.9	8,169.9	1,496.0	22.4
11. กระทรวงยุติธรรม	2,151.6	2,719.7	568.1	26.4
12. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม	7,578.4	8,361.2	782.8	10.3
13. กระทรวงศึกษาธิการ	100,486.0	110,175.9	9,689.9	9.6
14. กระทรวงสาธารณสุข	39,318.7	46,412.2	7,093.5	18.0
15. กระทรวงอุตสาหกรรม	3,712.8	4,132.4	419.6	11.3
16. ทบวงมหาวิทยาลัย	21,766.0	24,856.5	3,090.5	14.2
17. ส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง	3,434.4	3,702.5	268.1	7.8
18. รัฐวิสาหกิจ	17,990.5	18,960.3	969.8	5.4
19. กองทุนและเงินทุนหมุนเวียน	9,909.3	11,403.2	1,493.9	15.1
รวมทั้งสิ้น	625,002.9	719,902.9	94,899.9	15.2

ที่มา : สำนักงบประมาณ

(2) การจำแนกรายการงบประมาณตามลักษณะการใช้งบประมาณ (Objects of Expenditure Classification)

การจำแนกงบประมาณรูปแบบนี้เป็น การแสดงงบประมาณออกมาในรูปของสิ่งของและรายการต่าง ๆ ที่รัฐบาลจะต้องใช้จ่ายไปเพื่อการจัดหา ซึ่งแยกออกเป็นด้านบุคลากร เครื่องใช้สอย สาธารณูปโภค วัสดุ ครุภัณฑ์ ที่ดิน สิ่งก่อสร้าง การเป็นสมาชิกองค์การหรือสมาคมต่าง ๆ ฯลฯ โดยปกติจะแบ่งงบประมาณรายจ่ายออกเป็นหมวด ๆ ของสิ่งของและรายการต่าง ๆ

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน ได้แบ่งรายการงบประมาณรายจ่ายของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจออกเป็น 7 หมวดด้วยกัน ดังนี้

- (1) หมวดเงินเดือนและค่าจ้างประจำ
- (2) หมวดค่าจ้างชั่วคราว
- (3) หมวดค่าตอบแทน ใช้สอย และวัสดุ
- (4) หมวดค่าสาธารณูปโภค
- (5) หมวดค่าครุภัณฑ์ ที่ดิน และสิ่งก่อสร้าง
- (6) หมวดเงินอุดหนุน
- (7) หมวดรายจ่ายอื่น ๆ

การจำแนกงบประมาณดังกล่าวนี้ ในแต่ละหมวดสามารถแสดงรายการและสิ่งของอย่างละเอียดย่อยลงไปอีกได้ เช่น หมวดค่าครุภัณฑ์ที่ดินและสิ่งก่อสร้างก็จะแสดงรายการย่อยว่าเป็นครุภัณฑ์อะไรบ้าง จำนวนเท่าใด ราคาเท่าไร เป็นต้น การจำแนกรายการงบประมาณตามลักษณะการใช้งบประมาณ แสดงได้ตามตารางที่ 1-3 ดังนี้

ตารางที่ 1-3

งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2538 จำแนกตามหมวดรายจ่าย

ล้านบาท

กระทรวง	เงินเดือน และค่าจ้าง ประจำ	ค่าจ้าง ชั่วคราว	ค่าตอบแทน ใช้สอย และวัสดุ	ค่า สาธารณ ูปโภค	ค่าครุภัณฑ์ ที่ดินและ สิ่งก่อสร้าง	เงิน อุดหนุน	รายจ่าย อื่น	รวม
งบกลาง	41.8	-	373.0	9.2	53.2	22.7	92,719.9	93,219.8
สำนักนายกรัฐมนตรี	1,784.7	100.4	900.6	272.4	1,995.5	588.1	1,348.1	6,989.8
กระทรวงกลาโหม	28,609.7	287.9	13,576.6	1,723.8	9,030.9	1,056.4	37,618.8	91,904.1
กระทรวงการคลัง	3,130.2	25.3	935.5	171.4	2,591.9	4.4	42,401.0	49,259.7
กระทรวงการต่างประเทศ	821.8	286.7	873.3	104.0	1,358.0	130.0	331.3	3,905.1
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	12,272.6	2,306.2	7,442.4	465.0	34,229.3	1,477.3	6,952.4	65,145.2
กระทรวงคมนาคม	3,500.6	96.0	809.6	150.0	49,102.7	23.3	1,581.2	55,263.4
กระทรวงพาณิชย์	845.6	95.7	667.4	92.1	433.0	242.0	570.6	2,956.4
กระทรวงมหาดไทย	23,358.2	182.0	17,207.5	1,166.1	45,783.1	16,159.3	3,606.5	107,462.7
กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	1,681	110.2	1,024.6	112.3	1,306.7	3,794.5	140.6	8,169.9
กระทรวงยุติธรรม	1,463.7	-	378.9	84.3	681.6	14.6	96.6	2,719.7
กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม	558.8	65.9	304.3	46.7	4,316.6	1,897.1	1,171.8	8,361.2
กระทรวงศึกษาธิการ	71,473.2	281.7	9,698.7	866.6	17,690.6	9,521.4	643.7	110,175.9
กระทรวงสาธารณสุข	16,954.2	34.4	7,628.4	801.1	14,526.2	6,105.9	362.0	46,412.2
กระทรวงอุตสาหกรรม	910.6	66.5	508.3	68.1	1,998.1	128.3	452.5	4,132.4
ทบวงมหาวิทยาลัย	8,054.9	109.6	2,462.5	824.5	9,335.6	3,921.9	147.5	24,856.5
ส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง รัฐวิสาหกิจ	1,746.2	3.6	563.6	147.0	629.3	409.9	202.9	3,702.5
เงินหมุนเวียน	-	-	-	-	5,906.5	5,068.7	7,985.1	18,960.3
รวมทั้งสิ้น	177,207.8	4,052.1	65,365.2	7,104.6	200,968.8	50,585.8	209,715.7	715,000.0

ที่มา : สำนักงบประมาณ

(3) การจำแนกรายการงบประมาณตามลักษณะงาน (Functional Classification) หมายถึงการจำแนกงบประมาณรายจ่ายออกเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะงานที่รัฐบาลจะนำไปใช้จ่ายตามแนวทางการจำแนกรายจ่ายรัฐบาลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งได้จำแนกการดำเนินงานของรัฐบาลอย่างกว้างออกเป็นด้านต่าง ๆ 14 ด้าน ภายใต้ลักษณะงาน 4 ประเภทดังนี้คือ

การบริหารทั่วไป ประกอบด้วย

- การบริหารทั่วไปของรัฐ
- การป้องกันประเทศ
- การรักษาความสงบภายใน

การบริการชุมชนและสังคม ประกอบด้วย

- การศึกษา
- การสาธารณสุข
- การสังคมสงเคราะห์
- การเคหะและชุมชน
- การศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ

การเศรษฐกิจ

- การเชื่อเพลิงและพลังงาน
- การเกษตร
- การเหมืองแร่ ทรัพยากรธรณี

การอุตสาหกรรมและการโยธา

- การขนส่งและสื่อสาร
- การบริการเศรษฐกิจอื่น

อื่น ๆ

- การดำเนินงานอื่น ๆ

ภายใต้ลักษณะงาน 14 ด้านดังกล่าวข้างต้น ยังได้จำแนกรายละเอียดรายจ่ายของรัฐบาลออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ออกเป็น 61 กลุ่ม และ 126 กลุ่มย่อยด้วย

งบประมาณประจำปีจำแนกตามลักษณะงาน 4 ประเภทใหญ่ สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 1-4 ดังนี้

ตารางที่ 1-4

งบประมาณรายจ่ายจำแนกตามลักษณะงาน ประจำปีงบประมาณ 2536-2538

ล้านบาท

ปีงบประมาณ	2536		2537		2538	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะงาน						
การบริหารทั่วไป	137,076.1	24.5	150,517.9	24.1	159,438.3	22.3
- การบริหารทั่วไปของรัฐ	26,128.3	4.7	28,600.0	4.6	31,346.1	4.4
- การป้องกันประเทศ	83,330.0	14.3	86,498.5	13.8	90,623.3	12.7
- การรักษาความสงบภายใน	30,617.8	5.5	35,418.8	5.7	37,468.9	5.2
การบริการชุมชนและสังคม	189,553.3	33.8	221,908.4	35.5	255,600.8	35.8
- การศึกษา	108,069.7	19.3	121,973.1	19.5	135,137.6	18.8
- การสาธารณสุข	34,963.5	6.2	42,245.9	6.8	49,635.4	7.0
- การสังคมสงเคราะห์	18,945.2	3.4	22,375.7	3.6	26,812.1	3.8
- การเคหะและชุมชน	22,301.5	4.0	28,910.0	4.6	36,257.1	5.1
- การศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ	5,264.4	0.9	6,403.7	1.0	7,758.6	1.1
การเศรษฐกิจ	142,956.4	25.5	165,556.5	26.5	193,036.8	27.0
- การซื้อเพลิงและพลังงาน	1,406.9	0.3	1,981.3	0.3	2,190.0	0.3
- การเกษตร	57,343.2	10.2	68,513.8	11.0	81,140.7	12.2
- การเหมืองแร่ ทรัพยากรธรณี						
การอุตสาหกรรมและการโยธา	3,408.4	0.6	3,047.3	0.5	3,359.3	0.4
- การขนส่งและสื่อสาร	61,462.4	11.0	63,657.3	11.0	66,236.4	12.2
- การบริการเศรษฐกิจอื่น	19,315.3	3.4	23,346.8	3.7	19,700.0	2.8
อื่น ๆ	90,414.2	16.1	87,017.2	13.9	106,924.1	14.8
- การดำเนินงานอื่น	90,414.2	16.1	87,017.2	13.9	106,934.1	14.8
รวมทั้งสิ้น	560,000.0	100.0	625,000.0	100.0	715,000.0	100.0

ที่มา : สำนักงบประมาณ

(4) การจำแนกรายการงบประมาณตามลักษณะเศรษฐกิจ (Economic Classification) หมายถึงการจำแนกงบประมาณรายจ่ายเพื่อแสดงให้เห็นผลทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นจากการใช้จ่ายของรัฐบาล โดยจำแนกเป็นรายจ่ายลงทุนและรายจ่ายประจำ

รายจ่ายลงทุน หมายถึงการใช้จ่ายเพื่อสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจและรายจ่ายเพื่อการได้มาซึ่งครุภัณฑ์ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ซึ่งถือว่าเป็นรายจ่ายเพื่อการสะสมของหน่วยราชการ

รายจ่ายประจำ หมายถึงรายจ่ายเพื่อใช้ในการบริหารงานประจำเป็นรายจ่ายประเภทเงินเดือน ค่าจ้างและค่าใช้จ่ายบริการอื่นเพื่อเป็นสวัสดิการแก่ข้าราชการและลูกจ้าง

การจำแนกรายการงบประมาณในลักษณะนี้ จะช่วยให้เห็นภาพเศรษฐกิจโดยรวมของทั้งประเทศ เมื่อมีการใช้งบประมาณของรัฐบาลในการดำเนินงานแต่ละปี ว่าใช้เพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นเพียงใด มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาวมากขึ้นเพียงใด ซึ่งแสดงตามตารางที่ 1-5 และ 1-6 ดังนี้

ตารางที่ 1-6

งบประมาณรายจ่ายจําแนกตามลักษณะงาน งบจํานึงประมาณ 2537-2538

ล้านบาท

ลักษณะงาน	รายจ่ายลงทุน						รายจ่ายประจำ						รายจ่ายชำระคืนเงินกู้	
	2537		2538		2537		2538		2537		2538		จำนวน	ร้อยละ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
การบริการทั่วไป	18,103.5	2.9	20,183.0	2.8	132,414.4	21.2	139,255.3	19.5	-	-	-	-	-	-
- การบริหารทั่วไปของรัฐ	7,028.6	1.1	8,983.0	1.3	21,572.0	3.5	22,363.1	3.1	-	-	-	-	-	-
- การเมืองกับประเทศ	4,347.4	0.7	4,803.6	0.7	28,691.3	4.6	85,819.7	12.0	-	-	-	-	-	-
- การรักษาความสงบภายใน	6,727.5	1.1	6,369.4	0.8	28,691.3	4.6	31,072.5	4.4	-	-	-	-	-	-
การบริการชุมชนและสังคม	62,386.3	10.0	78,071.6	10.9	159,522.1	25.5	177,529.2	24.8	-	-	-	-	-	-
- การศึกษา	23,125.7	3.7	27,094.8	3.8	98,847.4	15.8	108,042.8	15.1	-	-	-	-	-	-
- การสาธารณสุข	11,147.2	1.8	14,548.6	2.0	31,098.7	5.0	35,086.8	4.9	-	-	-	-	-	-
- การสังคมสงเคราะห์	521.8	0.1	653.1	0.1	21,853.9	3.5	26,159.0	3.7	-	-	-	-	-	-
- การเกษตรและชุมชน	24,616.6	3.9	31,737.9	4.4	4,293.4	0.7	4,519.2	0.6	-	-	-	-	-	-
- การศาสนา วัฒนธรรม และนันทนาการ	2,975.0	0.5	4,037.2	0.6	3,428.7	0.5	3,721.4	0.5	-	-	-	-	-	-
การเศรษฐกิจ	125,694.3	20.1	151,124.2	21.2	39,862.2	6.4	41,912.6	5.9	-	-	-	-	-	-
- การซื้อเพลิงและพลังงาน	1,339.7	0.2	1,591.8	0.2	641.6	0.1	598.2	0.1	-	-	-	-	-	-
- การเกษตร	44,043.5	7.0	55,105.8	7.7	24,470.3	3.9	26,034.9	3.7	-	-	-	-	-	-
- การเหมืองแร่ กัมปโยการธรณี การอุตสาหกรรม และการโยธา	825.5	0.1	1,090.5	0.2	2,221.8	0.4	2,278.8	0.3	-	-	-	-	-	-
- การขนส่งและสื่อสาร	61,408.2	9.8	80,185.7	11.2	7,259.1	1.2	6,450.7	0.9	-	-	-	-	-	-
- การบริการเศรษฐกิจอื่น	18,077.4	2.9	13,150.4	1.8	5,269.4	0.8	6,550.5	0.9	-	-	-	-	-	-
อื่น ๆ	6,791.5	1.1	5,496.8	0.8	44,583.6	7.1	74,650.4	10.4	35,642.4	5.7	26,776.9	3.7	-	-
- การดำเนินงานอื่น	6,791.5	1.1	5,496.8	0.8	44,583.6	7.1	74,650.4	10.4	35,642.4	5.7	26,776.9	3.7	-	-
รวมทั้งสิ้น	212,975.6	34.10	264,875.6	35.70	376,382.3	60.2	433,347.5	60.6	35,642.1	5.7	26,776.9	3.7	-	-

หมายเหตุ ร้อยละ เป็นร้อยละของงบประมาณรายจ่ายประจำปี ที่มา : สำนักงบประมาณ

ตารางที่ 1-6

งบประมาณรายจ่ายจำแนกเป็นรายจ่ายเพื่อการพัฒนาและการดำเนินงานปกติ ประจำปีงบประมาณ 2537-2538

ล้านบาท

ลักษณะงาน	งบพัฒนา						งบดำเนินงานปกติ						รวม	
	2537		2538		2537		2538		2537		2538		2537	2538
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การบริหารทั่วไป	9,423.2	1.5	9,530.1	1.3	141,094.7	22.6	149,908.2	21.0	150,517.9	24.1	159,438.3	22.3	159,438.3	22.3
- การบริหารทั่วไป	5,942.1	1.0	6,266.6	0.9	22,658.5	3.6	25,079.5	3.5	28,600.6	4.6	31,346.1	4.4	31,346.1	4.4
- การป้องกันประเทศ	11.7	0.0	16.7	0.0	86,486.6	13.8	90,606.6	12.7	86,498.5	13.8	90,623.3	12.7	90,623.3	12.7
- การรักษาความสงบภายใน	3,469.4	0.5	3,246.8	0.4	31,949.4	5.2	34,222.1	4.8	35,418.8	5.7	37,468.9	5.2	37,468.9	5.2
การบริหารชุมชนและสังคม	194,752.2	31.2	222,117.2	31.1	27,156.2	4.3	33,483.6	4.7	221,908.4	35.5	255,600.8	35.8	255,600.8	35.8
- การศึกษา	117,237.1	18.8	129,602.8	18.1	4,376.0	0.7	5,516.8	0.7	121,973.1	19.5	135,137.6	18.8	135,137.6	18.8
- การสาธารณสุข	41,245.5	6.6	47,531.3	6.7	1,000.4	0.2	2,104.1	0.3	42,245.9	6.8	49,635.4	7.0	49,635.4	7.0
- การสังคมสงเคราะห์	4,218.2	0.7	4,865.3	0.7	18,157.5	2.9	21,946.8	3.1	22,375.7	3.6	26,812.1	3.8	26,812.1	3.8
- การเกษตรและชุมชน	26,612.2	4.2	33,493.6	4.7	2,297.8	0.4	2,763.5	0.4	28,910.0	4.6	36,257.1	5.1	36,257.1	5.1
- การศาสนา วัฒนธรรม และนันทนาการ	5,439.2	0.9	6,606.2	0.9	964.5	0.1	1,152.4	0.2	6,403.7	1.0	7,758.6	1.1	7,758.6	1.1
การเศรษฐกิจ	129,048.4	20.6	143,872.4	20.1	36,508.1	5.9	49,164.4	6.9	165,556.5	26.5	193,136.8	27.0	193,136.8	27.0
- การเชื้อเพลิงและพลังงาน	1,135.2	0.2	1,425.3	0.2	630.1	0.1	764.7	0.1	1,981.3	0.3	2,190.0	0.3	2,190.0	0.3
- การเกษตร	55,223.5	8.8	67,187.4	9.4	13,290.3	2.2	13,953.3	2.0	68,513.8	11.0	81,140.7	11.4	81,140.7	11.4
- การเหมืองแร่ หักขุดแร่	1,553.6	0.2	1,609.8	0.2	1,493.7	0.3	1,759.5	0.2	3,047.3	0.5	3,369.3	0.4	3,369.3	0.4
- การอุตสาหกรรมและการโยธา	49,642.6	8.0	56,950.5	8.0	19,024.7	3.0	29,685.9	4.2	68,667.3	11.0	86,636.4	12.2	86,636.4	12.2
- การขนส่งและสื่อสาร	21,277.5	3.4	16,699.4	2.3	2,069.3	0.3	3,001.0	0.4	23,346.8	3.7	19,700.4	2.7	19,700.4	2.7
- การบริการเศรษฐกิจอื่น	-	-	-	-	87,017.2	13.9	106,924.1	14.9	87,017.2	13.9	106,924.1	14.9	106,924.1	14.9
อื่น ๆ	-	-	-	-	87,017.2	13.9	106,924.1	14.9	87,017.2	13.9	106,924.1	14.9	106,924.1	14.9
รวมทั้งสิ้น	333,223.8	53.3	375,519.7	52.5	231,776.2	46.7	339,480.3	47.5	625,000.0	100.0	715,000.0	100.0	715,000.0	100.0

หมายเหตุ ร้อยละเป็นร้อยละของงบประมาณรายจ่ายประจำปี

(5) การจำแนกงบประมาณตามแผนงาน (Program Classification)

การจำแนกรายการงบประมาณตามแผนงาน เป็นการแสดงงบประมาณรายจ่ายในรูปของแผนงานต่าง ๆ ที่รัฐบาลจะดำเนินการโดยแผนงานที่กำหนดไว้แต่ละแผนนั้น จะเป็นโครงสร้างที่ประสานกันทุกแผนงาน ซึ่งจะต้องให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลได้วางไว้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยโครงสร้างของแผนงานเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การจำแนกรายการงบประมาณในรูปแบบนี้มักจะมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติอยู่บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากแผนงานที่กำหนดไว้นั้นจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก ไม่ยืดหยุ่นเท่าที่ควรเมื่อมีเหตุการณ์ที่จำเป็นและเร่งด่วนที่จะต้องเปลี่ยนแปลงแผนงานนั้น หน่วยราชการเจ้าของงบประมาณต้องขออนุมัติเปลี่ยนแปลงหลายขั้นตอน ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติอาจไม่ทันต่อเหตุการณ์เร่งด่วนที่จำเป็นได้

สำหรับประเทศไทยปัจจุบันนี้ ได้วางรูปแบบงบประมาณ ในลักษณะ โครงสร้างตามแผนงาน ซึ่งแสดงตามตารางที่ 1-7 ดังนี้

ตารางที่ 1-7
งบประมาณรายจ่ายจำแนกตามโครงสร้างแผนงาน
ประจำปีงบประมาณ 2537-2538

ล้านบาท

ปีงบประมาณ	2537		2538	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
แผนงาน (ระดับด้าน)				
1. การเกษตร	59,019.1	9.4	69,942.1	9.8
2. การอุตสาหกรรมและเหมืองแร่	2,091.3	0.3	2,266.8	0.3
3. การคมนาคมขนส่ง และสื่อสาร	52,265.2	8.4	64,549.9	9.0
4. การพาณิชย์และท่องเที่ยว	4,654.8	0.7	5,365.0	0.8
5. การวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน และสิ่งแวดล้อม	9,816.0	1.6	10,944.8	1.5
6. การศึกษา	124,457.9	19.9	137,273.5	19.2
7. การสาธารณสุข	44,335.0	7.1	52,596.1	7.4
8. การบริการสังคม	74,611.3	11.9	84,801.1	11.9
9. การรักษาความมั่นคงแห่งชาติ	95,146.2	15.2	99,986.0	14.0
10. การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน	30,017.7	4.8	31,771.4	4.4
11. การบริหารงานทั่วไปของรัฐ	70,172.7	11.2	110,921.0	15.5
12. การชำระหนี้เงินกู้	58,512.8	9.4	44,582.3	6.2
รวมทั้งสิ้น	925,000.0	100.0	715,000.0	100.0

ที่มา : สำนักงานงบประมาณ

งบประมาณรายจ่ายที่จำแนกตามโครงสร้างแผนงานด้านต่าง ๆ นี้ ในแต่ละด้าน
ยังจำแนกออกเป็นสาขาและแผนงาน โดยละเอียดอีกด้วย ดังตัวอย่างแผนงานด้านการศึกษา
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2537-2538 จำแนกเป็นสาขาและแผนงาน ซึ่งแสดงตามตารางที่ 1-8 และ
ที่ 1-9 ดังนี้

ตารางที่ 1-8

งบประมาณรายจ่ายจำแนกตามโครงสร้างแผนงาน
ประจำปีงบประมาณ 2537-2538

ด้าน/สำนัก/แผนงาน	ปีงบประมาณ	
	2537	2538
6. ด้านการศึกษา	124,457.9	137,273.5
6.1 สาขาการบริหารด้านการศึกษา	11,984.9	13,263.2
6.1.1 แผนงานบริหารด้านการศึกษาทั่วไป	1,304.8	1,371.9
6.1.2 แผนงานบริหารการศึกษาระดับประถมศึกษา	2,993.6	3,302.5
6.1.3 แผนงานบริหารการศึกษาระดับมัธยมศึกษา	270.8	244.3
6.1.4 แผนงานบริหารการศึกษาระดับอาชีวศึกษา	140.4	179.6
6.1.5 แผนงานบริหารการศึกษาดูวิชาเฉพาะ	31.5	33.9
6.1.6 แผนงานบริหารการศึกษานอกโรงเรียน	760.5	736.1
6.1.7 แผนงานบริหารด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม	113.8	111.2
6.1.8 แผนงานบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา	6,369.5	7,283.7
6.2 สาขาการให้บริการทางด้านการศึกษา	98,295.0	108,197.7
6.2.1 แผนงานจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา	1,799.0	1,906.8
6.2.2 แผนงานจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา	54,525.0	59,307.2
6.2.3 แผนงานจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา	21,091.1	22,894.9
6.2.4 แผนงานจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา	8,199.9	9,079.4
6.2.5 แผนงานจัดการศึกษาดูวิชาเฉพาะ	488.6	541.8
6.2.6 แผนงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน	663.8	842.7
6.2.7 แผนงานบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา	10,856.2	12,772.2
6.2.8 แผนงานจัดการศึกษาสงเคราะห์ และการศึกษาพิเศษ	671.4	852.7

ตารางที่ 1-8 (ต่อ)

ด้าน/สำนัก/แผนงาน	ปีงบประมาณ	
	2537	2538
6.3 สาขาการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา	9,574.4	10,825.8
6.3.1 แผนงานปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทั่วไป	719.5	836.1
6.3.2 แผนงานปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษา	2,603.5	3,232.6
6.3.3 แผนงานปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระดับมัธยมศึกษา	3,363.2	3,439.2
6.3.4 แผนงานปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระดับอาชีวศึกษา	168.4	171.5
6.3.5 แผนงานปรับปรุงคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน	430.3	451.5
6.3.6 แผนงานปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา	1,758.8	2,197.7
6.3.7 แผนงานส่งเสริมพลานามัย	530.7	497.2
6.4 สาขาการส่งเสริมจริยศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรม	2,618.9	2,989.5
6.4.1 แผนงานส่งเสริมจริยศึกษา	135.7	164.4
6.4.2 แผนงานอนุรักษ์ ส่งเสริมเผยแพร่และพัฒนา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม	2,483.2	2,825.1
6.5 สาขาการวิจัย	996.7	708.6
6.5.1 แผนงานวิจัยระดับอุดมศึกษา	996.7	708.6
6.6 สาขาการบริการวิชาการแก่สังคม	500.0	480.3
6.6.1 แผนงานบริการวิชาการแก่สังคม	500.0	480.3
6.7 สาขากิจการนิสิตนักศึกษา	488.0	808.4
6.7.1 แผนงานกิจการนิสิตนักศึกษา	488.0	808.4

ตารางที่ 1-9

งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2538 จำแนกตามโครงสร้างแผนงานและหมวดรายจ่าย

ล้านบาท

หมวดรายจ่าย	เงินเดือน และค่าจ้าง ประจำ	ค่าจ้าง ชั่วคราว	ค่าตอบแทน ใช้สอย และวัสดุ	ค่า สาธารณ ประโยชน์	ค่าครุภัณฑ์ ที่ดินและ สิ่งก่อสร้าง	เงิน อุดหนุน	รายจ่าย อื่น	รวม
แผนงาน (ระดับด้าน)								
การเกษตร	12,320.5	2,343.7	7,439.4	448.7	27,891.8	2,209.5	17,288.5	69,942.1
การอุตสาหกรรมและเหมืองแร่	786.6	38.4	412.4	62.9	727.4	118.0	181.1	2,266.8
การคมนาคมขนส่งและสื่อสาร	3,436.1	122.8	751.8	142.7	55,210.7	2,911.8	1,974.0	64,549.9
การพาณิชย์และท่องเที่ยว	845.6	95.7	977.4	92.1	571.2	2,496.8	586.2	5,365.0
การวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อม	617.2	2,58.2	326.9	49.4	4,101.1	3,745.2	2,046.8	10,944.8
การศึกษา	78,305.1	391.2	11,603.1	1,596.1	26,119.0	17,517.4	1,741.6	137,273.5
การสาธารณสุข	18,430.8	36.5	8,607.1	1,011.5	16,320.2	7,752.6	437.4	52,596.1
การบริการสังคม	4,756.0	179.4	12,019.2	198.1	48,396.4	12,456.9	16,795.1	84,801.1
การรักษาคความมั่นคงแห่งชาติ	31,867.5	581.4	18,651.4	1,861.9	8,592.4	363.5	38,067.9	99,981.0
การรักษาคความสงบเรียบร้อยภายใน	15,983.2	8.9	8,035.1	845.9	6,184.4	88.3	625.6	31,711.4
การบริหารงานทั่วไปของรัฐ	9,919.2	195.9	6,841.4	795.3	6,854.2	925.8	85,389.2	110,921.0
การชำระหนี้เงินกู้	-	-	-	-	-	-	44,582.3	44,582.3
รวมทั้งสิ้น	177,207.8	4,052.1	65,365.2	7,104.6	200,968.8	50,585.8	209,715.7	715,000.0

ที่มา : สำนักงานงบประมาณ